

PATXI GAZTELUMENDI

Egutegiari orriak aldatu beharrean, horman berria jarrita daukagu. Eta begirada lauso honekin atzera begira jarriko gara. Aurreko urteari. Egutegiari so. Eta Seaskak 50.000 egutegi banatzen ditu urtero, eta 40 urtez, ikasleek etxera eramaten dituzte hogeina, eta burasoek txandak egiten dituzte gero, eskolak aurrera egin dezan, euskaraz, hizkuntzak ez lurralderik ez legerik ez ia-ia hiztunik ez izatea nahi duten horretan. Baina urtero 50.000 egutegi horiek esaten digute zein egun den gaurkoa, zer ospatzen dugun gaur, gure historia, gure nortasuna, leku izenak, izendegi berri bat azken urteotako seme-alaba euskaldunontzat, ikastolak sortu zituztenen lobentzat azken finean.

Gurea, loben historia baita. Belaunaldiz belaunaldi kontatu digutena —maiz kontatu barik geratu dena ere—, transmititzen saiatzen diren loben istorioak. Eta 2012koa, konturatu zineten, memoriaren urtea izan da Hego Euskal Herrian: Amaiurretik hasi eta Gernikara. Herriz herri, auzoz auzo. Kontatzeko ditut zenbat obra plazaratu diren Nafarroaren konkista/deskonkista, gaztelu eta antzerakoen inguruan. Hasi gara 1937ko gerrari buruz idazten ere, filmak, animazioak, dokumentalak jasotzen. Konturatu gara nonbait transmisioaren garrantziaz, edukiak euskarri ezberdinetan sozializatzearen garrantziaz.

Gernika eta twitter

Eta belaunaldi horrek sarea baliatzen du, Internet. Sare sozialak, hitzak, papera, ikus-entzunezkoak, historia kontatzeko

modua dira. Gaur, hemen, orain, bat-batean. Jario etengabea da sareko historia-kontakizuna. Eta horrela ulertu zuten, adibidez, 2012ko apirilaren 26rako eitb.com-eko arduradunek ere. Historia fikzio bihurtu zuten twitter bidez: Gernikako bonbardaketa kontatu zuten egun osoan Lauaxetak, Agirre lehendakariak, Gernikako abadeak, armada faxistetako arduradunek, hegazkinlariak. Egund osoan, twitter jario antzeztua asmatu zuten, interesgarria formetan, webgunean bertan jarraitu zitekeena. Ahalegin teknologiko eta historikoa, narratiba digital berri bat landuz, historia, memoria, fikzioa eta tresna berriak uztartuz, gaur-gaurkoek jarraitzeko modukoa. Irrati eta telebistarekin uztartuz, oihartzun handiz aditzekoa.

Lobak

Eta niretzat, Gernika berezia da horretan. Batzuek urterokoa egiten jarraitzen duten bitartean, ekitaldi ofizialak edo alternatiboak, kandelak edo hilerriak, manifik edo agerraldi instituzionalak... badira lekukoa hartu eta ostantzeko zerbaitegitera ausartu direnak. Lobak. 1937koen seme-alaben seme-alabak. Eta musika, dantza, ikus-entzunezkoak, margolanak, artea, antzerkia, poesia, sorkuntzaz jantzi zuten Lizeo antzokia. Jaio zirenetik entzun eta ikusi dutenari margo propioa jarri diote, beste modu batera kontatuz, biziz, azalduz 1937ko apirilaren 26ko hura. Sorkuntzatik eta sorkuntzaz. Eta areto bete baten aurrean. Izugarri ondo. Sekulako maila, prestaketa, gaitasuna, kudeatzeko ahalmena.

Horregatik astelehenero oroitzen gara Gernikako merkatuaz. Baserritarrak direla 1937ko astelehen odoltsu hartatik, astez aste iraun duten bakarrak. Erresistentzia ekintza kulturala da asteleheneroko azoka. Belaunaldiz belaunaldi transmititu dena, irauten duena, belaunaldi berriak historiaren logikan jarri dituen. Eta han, kamerak hartuta, zaharragoak elkarriketatzen, horma-irudiak egiten jarraitzen dute Gernikako gazte sortzaileenek. Urte osoan fokua azpian daudenez gain, Gernikan gazte interesgarri asko dagoelako.

Kafea eta galletak Astran

Orain arte, azken urteotan Pasealekuko gaztetxean ikusi ditugu, eta hango geletan itzela zen muntatzen zen kultur panorama. Kontzertuak, hitzaldiak, filmak, eztabaidak... baina bat nabarmentzekotan, *Kafea eta galletak* ekimena. Hile-ro, disko bat hautatu, musikariak gonbidatu eta kafea hartuz solasaldia egin, diskoa aditu, taldea jotzen ikusi. Disko kuttunak, disko bereziak, disko ezezagunak maiz, disko interesgarriak gehienetan. Eta kafe gozoa. Eta galletak, jateko modukoak. Bi lagun musikazalaren ekimenetik abiatutakoa, Euskal Herri osoan ezagun egin da musika alternatiboaren ibilbidean. Aintzat hartuz. Begirunez hurbiltzen da jendea Gernikara, elur egunetan ere. Eta berriki *Café y Galletas* izango da Madrilako langile auzo bateko etxe kooperatiba bat kudeatzen duen elkarte baten baitan...

Kafeak hartu, diskoak entzun, kontzertuak antolatuta sare oso bat antolatu da ekimenaren inguruan. Musikazaletasuna gainditzen duen harremanen ondorioz, liburua ere plazaratu da. *Kafe aleak*. 121 lagunek 121 disko hautatu eta idatzi dute. 121 azal, erreferentzia, bizipen, oroitzapen, euskaraz. Euskal Herriko musikazaleak dira gehienak, musikaria bakarra, eta munduko leku askotatik heldutako mezuak ere bai. Eta lehen edizioa argitaratu eta denbora gutxira erabat agortuta, eta bigarrena gero... Gordetzeko gutizia, entzuteko letrak, gozatzeko musika liburu bikain bat.

Eta orain Astra. Kultur fabrika bat. Armak egiten zituzten, gerrak elikatzen. Gernikan. Gazteek okupatu egin zuten abandonatutako, herritarren lantoki izandako, munduko gerra guztiek elikatutako fabrika hura. Eta ametsen leku bilakatu zen. Eta halako batean instituzio guztietako ardura-dunek ebatzi zuten konpondu beharra zuela. Fabrika izaten jarraitzeko, baina kulturarena. Eta prozesu parte-hartzailea asmatu zuten gazteek, unibertsitateko ikasle eta irakasleek, kolektiboek, eta kilometroak egin dituzte logika horretan, logika parte-hartzailean. Eta orain ireki da berriz ere Astra.

Ireki dute herriko gazteek. Lehengoek eta oraingoek. Eta kultur fabrika, sorkuntza gune, kontzertu areto, antzerki entsegu-leku, hitzaldi eta topaketen zentro, kafeari galletak gehitzeko tokia izango da aurrerantzean ere Astra.

Europako kultur hiriburuak

Gernikakoa adibide xume bat da, interesgarria, gertukoa. Kulturaz dihardugunean, askotan obrei buruz ari gara —ar-tea, eraikuntzak, palazioak, liburuak, filmak, azpiegiturak— eta gutxitan prozesuaz, bidez. Beti emaitza, edo salmenta, edo arrakasta. Eta kultura bidea da, izatekotan. Mapa bat. Joan-etorrikoa, bidaiia. Ezagupena, memoria, narrazioa, kontaketa, entzutekoa, dastatzekoa. Eta mapa horretan lekutxo bat egin du Donostiak, egiten ari da. 2016ko kultur hiriburu izendatzeak eraldaketa horretan lagundu dezake. Kulturatik ere eraiki daitekeelako herri bat, nortasun bat, hizkuntza, sorkuntza. Eta adibide edo praktika ona izan daiteke, kulturaren ezaugarriak oro landuz: parte hartzea, sorkuntza, transmisioa, hizkuntza, paisaia...

Eta Euskal Herriak bizi dituen garaiotan, Donostia mundura begira dagoen hiria izaki, zinemaldiari nazioarteko bake konferentzia edota kultur hiriburuarena gehitu zaizkio. Eta hori aukera bat, leiho bat, negozio bat, edo praktika bat bilaka daiteke. Gu guztion esku ere egongo delakoan.

Eta bakea, herrigintza, Europa eta kulturari buruz solastatzeko, agian, aproposa izan daiteke 2013ko Europako kultur hiriburua zein izango den erreparatzea. Batzuk dagoeneko hara begira daude, hara abiatu dira, hangoa ezagutzeko parada izan dute. 2013an Derry izango delako Europako kultur hiriburua. Eta baditu Derrykoak gurearekin partekatu daitezkeen historia amankomun batzuk. Ikasiko dugu?

Hara joanak ziren adibidez gero Donostian Xare kultura digitalaren azoka antolatu zutenak. Eta hara begira behar lukete antzerkilariek, musikariek, literatura maite dutenek, kultur zinegotzi eta teknikariek, estrategia politikoek, ahol-

kulariek, industria kulturaleko eragileek, panfleto idazleek edota 2013an bertso txapelketa nagusia antolatu behar dutenek ere. Irlanda, Eskozia... hitzetik hortzera dabilzkigun honetan, kultur hiriburua Derryn. Eta Derry, Etxarri Aranzako taberna irlandar interesgarri bat izateaz gain, Irlanda iparraldeko bigarren hiri garrantzitsuena ere bada. Hego Euskal Herrian hiriburuen garrantziaz beharbada ez da adostasunik izango; baina, izatekotan, Iruñea historikoa, Gasteiz politikoa, Bilbo negozio eta futbolarena, eta Donostia... kultur hiriburu. Beinke. Une historiko hauetan.

Bakegintza eta kulturgintza

Eta hemendik aurrerako gure bidean, uztartuko ditugu kultura, sorkuntza, narrazio digital berriak, kontakizuna eta transmisioa, belaunaldien arteko ezagutza eta begirunea, memoria, plaza, merkatua, produktuak, emaitzak, obrak, herrigintza eta bake asmo bat. Eta atzera begira azken urteotan egin dugun, eta bistan denez egiten jarraituko dugun, ahalegin horri ostantzeko begirada forma eta espresio berriak gehitu beharko dizkiogu. Eta bakea, gogoko izan ez dugun kontzeptu demokratiko hori, berreskuratu eta edukiz irudimenez sorkuntzaz landu beharko dugu. Eraikuntza prozesu horretan, aitzindaria izan daiteke behetik, albotik, bazterretik eraikitako obra hau, bakearena. Kulturatik, euskaraz, modu parte-hartzailean, zabal, libre, irudimen askorekin, esku gehiagorekin. Agian Korrikaren edizio berrian izan dezakegu horretarako aukera bat, edota bestelako ekimen erraldoi zein txikietan, apal edo harroagoetan. Baina kultura eta bakea uztartzea ezin izango da agintarien desioa eta apeta soilik izan. Gainontzekook badugu hor aukera on bat. Eskozia, Irlanda, Kurdistan, Palestina, Kolonbia, Finlandia, Tunisia edo munduko beste askorekin batera, askok moduan... ametsetakoa bertora ekarriaz. Belaunaldi berri hauen, loben, Gernikako seme-alaben, Donostiako, Iruñea eta Amaiurrekoen, Garazi eta

Sohütakoen esku egonen da, egotekotan. Baditugu erronkak urte honetarako ere.

Horretaz guztiaz berba egiteko, ezagutzeko, antolatzeko, ikasteko edo erakusteko, topaketatxo bat antolatuko dugu negu gorri honetan Gernikako Astran. Kultura, sorkuntza, ikus-entzunezkoak, sarea, parte hartzea eta horrelakoak maitte badituzu, adi egon seinaleari (www.ekultura.net).